

Novel·la Xavier Pla

CRÍTQUES

A la deriva

No desmereix en res, ni l'autor ni la seva obra, ben al contrari, esmentar la pel·lícula *E la nave va*, de Federico Fellini, a l'hora de parlar de la gran novel·la *Ronda naval sota la boira*, de Pere Calders, ara feliçment reeditada. Les semblances argumentals i imaginatives entre la novel·la, publicada per primera vegada l'any 1966, i el film del 1983 són evidents i estimulants. Totes dues parteixen del naufragi inevitable d'un gran transatlàntic a la deriva que fa pensar molt en el *Titanic*. El lector o l'espectador de seguida s'adonen que poden interpretar que el vaixell és un petit món concentrat i que el viatge és el viatge de la vida. Totes dues presenten un món narratiu que barreja la realitat i la fantasia, els somnis i el malson, amb el nexa comú d'un extraordinari sentit de l'humor que denota una gran llibertat de creació i d'imaginació en tots dos autors. En totes dues obres hi apareixen un grup de personatges entranyables, de vegades tendres i absurds, altres ridículs o deseparats, ingenus o il·lusos, transfigurats per la por de l'abisme

inevitable, davant del qual reaccionen amb una naturalitat d'un optimisme lleugerament entristit. En fi, tant en la novel·la com en la pel·lícula, la música juga un paper clau: un grup de músics i cantants d'òpera en la pel·lícula italiana, una orquestra voluntària per posar la música adequada al naufragi en la novel·la de Calders, en unes escenes de ressons wagnerians.

La novel·la més aconseguida de Pere Calders, però, no ho va tenir fàcil en els seus primers moments. Escrita encara a l'exili mexicà, Calders la va presentar al premi Joanot Martorell del 1957, que va acabar guanyant *El mar*, de Blai Bonet. Va tornar a fracassar en la inoblidable convocatòria del premi Sant Jordi del 1960, on va sortir tan derrotada com *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda. Publicada finalment



Ronda naval sota la boira

Pere Calders
La Magrana
Barcelona, 2009
Preu: 18 euros
Pàgines: 235

1 2 3 4 5

l'any 1966, en moments de realisme social i d'engagement polític, *Ronda naval sota la boira* va ser rebuda amb silenci i amb incomprensió crítica. Llegida avui, amb més objectivitat i sense prejudicis, és una novel·la potentíssima i perfectament sostinguda, anticonvencional i subversiva, lliure i divertidíssima, amb molt de lirisme i alguns apunts onírics, síntesi de l'humorisme intel·ligent i tragicòmic d'un Calders sempre convençut que "el fet de somriure no ha de fer oblidat el trenc de plor que tots portem a dins". L'humorisme de l'absurd l'acosta de vegades a un Ionesco, la potència de les seves imatges pot fer recordar Hrabal, però Calders destaca, sobretot, per la lluita contra la transcendència i la vanitat, per la burla de totes les formes de

grandiloqüència humana i per la mirada tendra i nostàlgica dels seus personatges.

En una sèrie de notes, explicacions inicials i finals, capítols en cursiva i altres elements paratextuals, Calders s'hi presenta com l'editor del diari d'Oleguer Sureda, supervivent del naufragi del *Panoràmic*, el qual arriba a visitar-lo a casa seva per fer-lo dipositar del manuscrit i de la gorra del capità. Són sorprenents les variades incursions de l'autor en la seva obra, en uns jocs metaficcionalis gairebé postmoderns que demostren la capacitat de Calders per dominar l'artifici literari i posar tota la seva creació al servei del plaer del lector. Calders aprofita aquests espais de *llicència prosaica*, per exemple, per parlar *des de fora* sobre el desenvolupament de l'acció, o per comentar les peripècies dels protagonistes, per parlar directament amb els seus personatges, o simplement per saludar el lector. La clau de la intriga de la novel·la és l'anunci que el *Panoràmic* ha perdut el rumb, es troba incomunicat, cobert d'un espès banc de boira, avançant fatalment, en forma de cercle, cap a una col·lisió: "Un enorme

Valoració

- 1 Dolent
- 2 Regular
- 3 Bo
- 4 Molt bo
- 5 Excel·lent

Ciència | David Bueno

Quan no estàvem sols

Les persones som propenses als estereotips perquè ens donen una agradable sensació de relativa seguretat. Molt probablement, si ens preguntéssim com eren els homes i les dones de neandertal, diríem, per oposició al que creiem ser nosaltres, que eren uns éssers toscos, encorbats, peluts, insensibles i molt bèsties. Quan es van descobrir els primers fòssils d'aquesta espècie el 1856 en una cova de la vall del riu Neander, a Alemanya, es va obrir un debat sobre qui eren, com eren i com vivi-

en aquests homínids, un debat que la ciència va resoldre poc a poc. I les troballes ens indiquen, clarament, que aquest estereotip, com la majoria, és fals. Avui sabem que fa uns 40.000 anys els habitants neandertals d'Europa, de pell blanca i cabells clars, i que feia més de 200.000 anys que hi vivien, es van veure sorpresos per la irrupció d'uns humans provinents d'Àfrica, els *Homo sapiens*, avantpassats nostres, que tenien una tecnologia i una cultura més adaptables que els permetien aprofitar millor els recursos de l'entorn. I

que després de 12.000 anys de coexistència, els neandertals es van extingir, i va començar una nova era i una nova civilització, la nostra. Curiosament no ha estat l'única espècie d'homínids amb qui hem conviscut, perquè també vam coincidir en el temps, i de vegades en l'espai, amb els *Homo erectus*, que es van extingir fa 90.000 anys al seu últim reducte, l'illa de Java, i amb els *Homo floresiensis*, uns homínids de l'illa de Flores amb unes adaptacions molt particulars que es van extingir fa només 12.000 anys, cosa que implica que van sobre-

viure amb escriu als neandertals fins a arribar quasi al llindar de la nostra revolució neolítica. Però ara estem sols, com a única espècie homínida.

Com va ser la coexistència entre neandertals i *sapiens*? ¿Va ser només coexistència, o fou una convivència real, amb intercanvis culturals i/o enfrontaments violents? ¿Hi va haver mestissatge entre les dues societats? ¿Hi van tenir res a veure els nostres avantpassats en la seva extinció? Són moltes les preguntes que s'han formulat aquests darrers 150 anys sobre els nean-



Una humanitat extingida

Gemma Aguilera
Ara llibres
Barcelona, 2009
Preu: 19 euros
Pàgines: 208